

## СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

**Корінна А.В.**

*студентка,*

*Науковий керівник: Пивоварська К.С.*

*кандидат філософських наук,*

*Полтавський юридичний коледж*

*Національного юридичного університету*

*імені Ярослава Мудрого*

### ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ

Проблема девіантної поведінки неповнолітніх осіб сьогодні є досить актуальним явищем, адже переломні процеси, які відбуваються в Україні, торкаються всіх сфер суспільного життя, стали передумовою значних змін у свідомості та світогляді українців. На жаль, ускладнена соціально-економічна та політична ситуація в країні, яка сформувалась протягом 2014-2017 рр., внаслідок анексії Криму та бойових дій на Донбасі, знецінення та зруйнування закріплених роками стереотипів, норм і правил поведінки, зумовили тенденцію до зниження повноцінного виховання батьками своїх дітей, активне розповсюдження прецедентів негативної поведінки, помітне зростання показників злочинності серед молодого та підростаючого покоління. У зв'язку з вище сказаним, особливу увагу слід приділити асоціальним проявам поведінки серед підлітків, адже саме вони є фундаментом для деградації особистості, виступають перешкодою у поставленні її як особистості, що негативно відображається на розвитку суспільства в цілому. Тому, ми проаналізуємо проблемні аспекти девіантної поведінки неповнолітніх осіб в Україні.

Варто зазначити, що достатньо тривалий час різні аспекти девіантної поведінки входили до предмету низки соціальних і правових наук: філософії, антропології, соціології, психології, психіатрії, теорії держави і права, кримінології, а тому, працями багатьох поколінь дослідників був накопичений і узагальнений величезний теоретичний та емпіричний матеріал з проблематики дослідження відхилень у поведінці [1]. Як наслідок науковці сформулювали поняття девіантної поведінки.

Так, зокрема, на думку О. І. Бондарчука під девіантною поведінкою (лат. *deviatio* – відхилення) розуміють систему вчинків чи окремі вчинки, які суперечать прийнятим у суспільстві нормам і виявляються у вигляді незбалансованих психічних процесів, неадаптованості, порушенні процесів самоактуалізації та ухиленні від морального й етичного контролю особистості над власною поведінкою [2, с. 65]. Варто погодитись з цією точкою зору, оскільки доцільно вважати, що науковець в повній мірі відобразив в даному понятті всі ознаки даного явища.

Щоправда, заслуговує на увагу думка Д.І. Сафіна, який зазначає, що в загальному вигляді визначення «девіантна поведінка» на сьогодні трактується як відхилення від норм, суспільно небезпечне діяння, що виражається в негативних відступах від норм і зразків поведінки; певні вчинки або система вчинків, що суперечать прийнятим у суспільстві правовим або моральним нормам. З цього випливає, що девіантна поведінка визначається однолінійно-негативною спрямованістю, не відображаючи позитивний аспект самого феномену девіації. Науковець робить висновок, що в даний час не тільки відсутнє цілісне бачення проблеми девіантної поведінки, але і практично відкритими є питання позитивного аспекту девіантної поведінки, онтологічних підстав девіацій, а також проблеми девіантної поведінки у контексті соціального регулювання [3, с. 9].

Отже, фактично думки цих науковців щодо поняття «девіантна поведінка» збігається.

Найбільш вразливою категорією суспільства безсумнівно є неповнолітні. Тому дослідимо особливості їх поведінки та відхилень від соціальних норм.

Як вказує Н. М. Знаковська до основних типів девіантної поведінки неповнолітніх в сучасних умовах можна віднести алкоголізм, тютюнопаління, наркоманію, ігроманію. Кожний тип девіантної поведінки має свою специфіку [4, с. 91].

Серед вищезазначених проявів девіантної поведінки найбільш вразливим вважається алкоголізм. Особливість алкоголізму як форми прояву девіантної поведінки в тому, що ці явища виступають як каталізатор, що сприяє прояву інших видів соціальних відхилень: злочинності, адміністративних правопорушень, самогубств, аморального поведіння й ін. [4, с. 91]. На нашу думку, саме алкоголізм стає причиною вчинення неповнолітніми особами злочинів, як до досягнення 18 років, так і після.

Як слушно вказує А. Б. Гофман, для неповнолітніх основним мотивом вживання алкоголю є наслідування, засноване на прагненні довести свою приналежність до певної соціальної групи. Мотивами вживання алкоголю можуть стати також прагнення «забутися», піти від ситуації, що травмує, звільнитися від комплексів, зняти стрес. Іноді демонстративне вживання алкоголю може бути проявом «бунту» при реакції емансипації [5, с. 64].

Слід зазначити, що подальший потяг до алкоголю набуває рис фізіологічної залежності, толерантність досягає максимуму, пристрась до спиртного приймає патологічний характер. В організмі людини відбувається незворотний процес: спирт стає необхідним для підтримання обмінних процесів. Остання стадія алкоголізму характеризується різким зниженням толерантності: хворі хмеліють вже від кухля пива. Спиртне стає домінантою в системі життєвих цілей. Контроль над споживанням алкоголю втрачається [6, с. 143].

Таким чином, алкоголізм серед інших форм девіації посідає особливе місце, оскільки він охоплює надзвичайно велике коло неповнолітніх.

Наступним проявом девіації є тютюнопаління – це небезпечна форма девіантної поведінки, яка приводить до руйнування здоров'я. До певного часу нікотин діє на організм непомітно, приховано. Причин поширення куріння

серед школярів є багато, зокрема негативний приклад батьків, реклама цигарок, перегляд кінофільмів, невміння організовувати дозвілля, займатися корисними справами. Незважаючи на це, на відміну від алкоголізму побороти тютюнозалежність реальніше, тому, необхідно якомога швидше вчиняти профілактичні заходи стосовно неповнолітніх і в такому разі можна буде зупинити цю згубну звичку.

Що стосується наркоманії, то З. М. Шевців стверджує, що з наркоманією пов'язані складні проблеми, а саме:

- соціальна пасивність, поступова втрата навчальних і сімейних функцій;
- зниження інтелектуального рівня;
- емоційна глухота, моральна і соціальна деградація [7, с. 174].

Ми абсолютно погоджуємось з думкою науковця, оскільки розвиток особистості і вживання наркотиків чи інших одурманюючих засобів одночасно є неможливим. На відміну від алкоголю, до наркотиків неповнолітні такого доступу не мають, проте, якщо все ж таки вдається одержати доступ до наркотиків, то наслідки від їх вживання є катастрофічними.

Слід зазначити, що за мірою змін життя людей з'являються нові форми залежної поведінки, наприклад, сьогодні надзвичайно швидко поширюється комп'ютерна залежність. Поява таких невідомих раніше залежностей, як комп'ютерна залежність, інтернет-залежність і ігроманія, пов'язане з бурхливим втіленням у життя людини мультимедійних технологій, що вражають психіку людини в результаті тривалого впливу з комп'ютерними віртуальними програмами та іграми і пригнічують свідомість. Це стосується насамперед дітей і підлітків. У них залежність від цих залежностей можливо небезпечніша і страшніша, ніж від наркотиків та алкоголю [4, с. 94].

Таким чином, дослідивши проблемні аспекти девіантної поведінки неповнолітніх осіб, ми дійшли висновку, що нормальний розвиток молоді людини є неможливим за причетності особи до алкоголізму, тютюнопаління, наркоманії та ігроманії, оскільки останні форми девіантної поведінки найбільш ганебно впливають на особистість і не дають можливості сформуватися в повноправного члена суспільства.

### Список використаних джерел:

1. Лимар Р.С. Феномен девіантної поведінки як об'єкт міждисциплінарних досліджень / Р.С. Лимар // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb\\_dl=1195](http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=1195)
2. Бондарчук О.І. Психологія девіантної поведінки. – К.: МАУП, 2006. – 88 с.
3. Сафин Д.И. Социально-философский аспект девіантного поведения в регулятивных процессах: автореф. дис. канд. психол. наук: спец. 09.00.11 / Д.И. Сафин. – Москва, 2005. – 23 с.
4. Знаковська Н.М. Проблеми девіантної поведінки в сучасному українському молодіжному середовищі / Н.М. Знаковська // Грані. – 2014. – № 6. – С. 90-95.
5. Гофман А.Б. Семейный психолог по истории и социологии. Учеб. пособие для вузов. – М.: Мартис, 1995. – 204 с.
6. Кіреєва О.П. Соціологія у питаннях і відповідях :учеб. посібник / О.П. Кіреєва. – Х. :Кронос, 2006. – 264 с.
7. Шевців З.М. Основи соціально-педагогічної діяльності. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 248 с.